

Вестник Академии Педагогических Наук Казахстана

№1 (қаңтар-ақпан), 2021 жыл

№1 (январь-февраль), 2021 год

Құрылтайшы: «Педагогикалық
Ғылымдар Академиясы» ҚБ

МАЗМҰНЫ-СОДЕРЖАНИЕ

Редакциялық кеңес:

Е.В. АСТАХОВА (УКРАИНА)
Қ.А. БИСЕНОВ
С.В. ИВАНОВА (РЕСЕЙ)
Д.П. ҚОЖАМЖАРОВА
И.Э. КУЛИКОВСКАЯ (РЕСЕЙ)
Б.Б. МАМРАЕВ
А.М. МАМЫТОВ (ҚЫРҒЫЗСТАН)
Ғ.М. МҰТАНОВ
А.А. ШӘРІПБАЕВ

Редакциялық алқа:

А.Қ. ҚҰСАЙЫНОВ
бас редактор

А.А. БУЛАТБАЕВА

бас редактордың орынбасары

К.Ө. ҚОНАҚОВА
Д.В. ЛЕПЕШЕВ
Л.Х. МӘЖИТОВА
Ф.Т. САМЕТОВА
А.А. САТБЕКОВА
Б.А. ТУРГУНБАЕВА
С.А. ҰЗАКБАЕВА
Н.А. ШАМЕЛЬХАНОВА
Т.С. ШУМЕЙКО
Ж.Б. ҚОҒЫРОВА

Жауапты хатшы:

Г.К. КАСЕНОВА

Қазақстан Республикасы
Мәдениет және ақпарат
министрлігінде қайта тіркеліп,
24.01.2013 ж.
№13303-Ж куәлігі берілген

Вестник журналы жылына 6 рет шығады

«Вестник АПН Казахстана» журналы
ҚР БҒМ БҒСБҚ (КОКСОН)
педагогикалық ғылымдар бойынша негізгі
қорытындыларды жариялауға ұсынған
ғылыми басылым

ҰҒТАО Қазақстандық дәйексөз алу
(цитирование) қоры мәліметтері бойынша
журнал импакт-факторы 0,108

Мақала авторларының пікірлері
редакция көзқарасын білдірмейді.

Редакцияның мекен-жайы:

050000, Алматы қаласы
Абылай хан даңғылы, 74А
Тел.: 8 (727) 313-18-14, 313-18-15
E-mail: apnkaz@mail.ru

Пішіні 70x100%

Қағаз офсеттік. Шартты баспа табағы 16,5
Таралымы 300 дана

© «Педагогикалық Ғылымдар
Академиясы» ҚБ, 2021

СЛОВО ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА..... 3

А.А. КУДЫШЕВА, А.С. ПОПАНДОПУЛО
Развитие метапознания студентов ВУЗа в процессе
изучения психолого-педагогических дисциплин.....5

Н.В. АХАЕВА, И.С. СТЕБЛЕЦОВА,
А.В. АХАЕВ
Теоретико-методологические основы организации ис-
следовательской деятельности личности через создание
проектного офиса.....20

Б.С. ҚАПАЛБЕК, Ж.С. ТӨЛЕУЖАҒОВА
А. Байтұрсынұлының әріп үйрету әдістемесі.....29

А.А. САТБЕКОВА, Ж. АМЕТХАН,
С. БАТЫРБЕК
Таным теориясы қазақ тілін жобалай оқыту
технологиясының әдіснамалық негізі ретінде.....37

С.Қ. ҚАСТАЕВ
Мұғалімнің педагогикалық қабілеттері мазмұнындағы
ұйымдастырушылық іс-әрекеттер..... 44

Қ.Р. ТЕЛҒАРАЕВ, А.С. СЕЙДИКЕНОВА
Ағылшын тілін оқытуда корпусқа негізделген әдіс-
тәсілдердің студенттердің оқу үлгеріміне әсері.....51

Е.К. СЕЙСЕНБЕКОВ, К.И. АЛШЫНБАЕВ,
Д.С. ТАШКЕЕВ,
С.А. ШЫРШЫҚБАЕВ,
Д.Б. САДЫКОВА
Білім беру мекемелеріндегі бастауыш сыныптарда
дене тәрбиесі пәнін өткізу ерекшелігі мен әдістері..... 57

А.Д. КАЛИМОВА
Формирование интегрированных знаний в обучении
младших школьников 66

Э.А. БАКИРОВА, Д.Б. АШУБАЕВА
Математика сабағында оқушылардың функционалдық
сауаттылығын дамыту..... 73

Г.А. АБДИКАРИМОВА, К.И. АЛШЫНБАЕВ,
Ұ.С. МАРЧИБАЕВА, Ж.О. ҚОНАРБАЕВ,
А.А. БЕКОВ
Мұғалімнің педагогикалық шеберлігін арттырудағы
заманауи талаптар: өзектілігі, шешу әдістері..... 78

М.Е. НУРГАЛИЕВА
ЖОО-ның оқу үдерісінде студенттің дербестігін
қалыптастыру және өздік жұмысын ұйымдастыру
мәселесі туралы.....87

Н.К. STAMGALIYEVA
Formation of Foreign communicative competence of
Technical Universities students.....95

contradiction between the available studies, in which the pedagogical skill of the teacher is revealed in the main provisions of the theories of acmeology and social interaction, modern conceptual approaches to the essence of a teacher's activities and the insufficient development of the theory and practice of improving pedagogical skills.

Improving pedagogical skills is carried out as an accompanying, secondary component of professional activity; its structural components have not been determined, technologies have not been created, and the conditions for formation have not been identified, which negatively affects not only the level of professional competence but also reduces the level of personal satisfaction in the profession. The relevance of the research at the scientific and methodological level is determined by the contradiction between the real practice of improving a teacher's pedagogical skills and the degree of its scientific and theoretical substantiation, which does not allow bringing it to the technological level.

Keywords: teacher, improving pedagogical skills, educational institutions.

FTAMP 14.35.17

DOI: 10.51883/20704046_2021_1_87

М.Е. НУРГАЛИЕВА

«Торайғыров университеті» КЕАҚ

ЖОО-НЫҢ ОҚУ ҮДЕРІСІНДЕ СТУДЕНТТІҢ ДЕРБЕСТІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖӘНЕ ӨЗДІК ЖҰМЫСЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ МӘСЕЛЕСІ ТУРАЛЫ

Мақалада қазіргі білім берудің негізгі мәселелерінің бірі әрі студенттің қажетті сапасы ретіндегі дербестікті қалыптастыру мәселесі қарастырылады. Оқу үдерісін ұйымдастырудың өзі студенттің белсенділігі мен дербестігі қағидаттарына негізделуі тиіс. Студенттің санасында дербестіктің тұтас кешенін бекіту қажет. Бұл үшін ЖОО-ның оқу-тәрбие үдерісін өздік жұмыс таным мен іс-әрекеттің субъектісі ретінде студенттің дербестігін қалыптастырудың шешуші шарты болатындай етіп ұйымдастыру маңызды. Өздік жұмыс білімді игерумен, бекітумен, қолданумен байланысты. Оны дұрыс ұйымдастыру студенттерді белсенді ізденіске, қойылған міндеттерді шешу жолындағы қиындықтарды саналы түрде жеңуге, кәсіби қызметте қажетті құзыреттерді қалыптастыруға ынталандырады.

Кілтті сөздер: өздік жұмыс, студент, дербестік, ЖОО (жоғары оқу орны).

Кіріспе

Білім беруді дамыту тұрғысынан болашақ маманның жеке тұлғасының интегративті сапасы ретінде дербестік өте маңызды. Дербестік жеке тұлғаның белгілі бір мақсаттар қою және өздігінен оларға қол жеткізу қабілетінде көрінетін жетекші қасиеттерінің бірі ретінде анықталады.

Дербестікке философиялық көзқарас ірі психологтар Л.С.Выготский[1], Д.Н.Богоявленская[2], Л.И. Анцыферова-

ның[3] еңбектерінде дамыды. Аталмыш ғалымдар еңбектерінде жеке тұлға, белсенділік, іс-әрекет сияқты психологиялық ғылымның түбегейлі мәселелеріне сәйкес дербестік мәселелері қарастырылған. Олар дербестіктің жеке тұлғаның қасиеті ретіндегі әлеуметтік құндылығы оның қызметі мен қарым-қатынас субъектісі ретіндегі адамның бағыты мен белсенділік деңгейімен анықталатынын атап өтті.

Балалар мен жасөспірімдер жеке

тұлғасының қалыптасуы мен даму ерекшеліктері С.Л.Рубинштейн[4], Л.И.Божович[5] еңбектерінде қарастырылған. Дербестік мәселесін зерттеу қазіргі уақытта әртүрлі аспектілерде жүргізілуде. Дербестіктің мәні мен табиғаты В.М.Байлук [6], П.И.Пидкасистый [7], Н.Г.Алексеев [8] еңбектерінде зерттеледі.

Зерттеулерге шолу жасай отырып, жеке тұлғаның дербестігі мәселесіне философтар, психологтар мен педагогтардың ертеден назар аударғанын байқадық. Дербестікті дамыту мәселесін практикалық шешудің маңыздылығы, теориялық білімінің жеткіліксіздігі, жеке тұлғаны жетілдірудің маңызы және білім берудің жаһандануының қазіргі жағдайында өздік жұмысты ұйымдастырудың негізделген технологиясын жасау қажеттілігі тақырыптың өзектілігін танытып, ЖОО-ның оқу үдерісінде студенттің өздік жұмысын ұйымдастыруға арналған зерттеу тақырыбын таңдауға негіз болды.

Білім беру жүйесіндегі жағдай бұл мәселені психологиялық-педагогикалық қолдау толығымен жүзеге асырылмайтындығын көрсетеді. Дербестікке тәрбиелеудің мақсаты жоғары білім беруді оқыту және тәрбиелеу бағдарламаларында жарияланған, бірақ іс жүзінде студенттер білім мен практикалық біліктерді және оны қалыптастыру дағдыларын меңгермейді. Сондықтан студенттердің өздік жұмысы үшін педагогикалық шарттарды жасау мәселесі үлкен маңызға ие.

Негізгі бөлім

Дербестік адамның мінез-құлқына жауапты көзқарасын, тек таныс ортада ғана емес, сонымен қатар жаңа жағдайларда, оның ішінде стандартты емес шешім-

дерді талап ететін саналы және белсенді әрекет ету қабілетін қамтамасыз етеді. Дербестікті жеке тұлғаның қасиеті ретінде қарастыра отырып, қазіргі заманғы зерттеушілер оның интегративті рөлі барлық күштердің, ресурстардың және құралдардың ішкі жұмылдырылуына, көмексіз таңдалған іс-қимыл бағдарламасын жүзеге асыруға жалпы назар аудара отырып, басқа жеке көріністерді біріктіруде көрінеді.

Психологтардың «дербестік» феноменіне қатынасы екі жақты екенін атап өткен жөн. Бір жағынан, балалардың даму ерекшеліктерін зерттейтін зерттеушілердің барлығы дерлік жеке тұлғаның дамуындағы дербестіктің үлкен рөлін атап көрсетеді, екінші жағынан, көптеген жағдайларда олар бұл ұғымға мазмұнды да, семантикалық та сипаттама бермейді.

С.И.Ожеговтың [9] сөздігінде «дербестік» термині төрт түрлі мағынада берілген:

– басқалардан бөлек, өздігінен, тәуелсіз;

– басқаға тәуелсіз, басшы; шешуші, тәуелсіз іс-әрекеттерге қабілетті, бастамашылыққа ие; бөгде әсерден, көмектен еркін адам;

– өз күшімен алынған;

– оригинал адам.

Тәуелсіздікті былай түсіндіру, біздің ойымызша, заңды, өйткені олардың әрқайсысы басқа адамдардан, сыртқы әсерлерден дербестіктің белгілі бір деңгейіне баса назар аударады.

Контент-талдау дербестіктің ғылыми сипаттамаларының бар екендігін көрсетеді (1-кесте).

1-кесте – «Дербестік» ұғымына теориялық көзқарастарды талдау.

Автор	Дербестіктің анықтамасы
Л.В.Жарова [10]	Дербестік – адамның керемет қасиеті – тәрбие мен өзін-өзі тәрбиелеудің нәтижесі. Бұл сонымен қатар, жеке тұлғаның өзін-өзі жүзеге асыруының, шығармашылық мүмкіндіктерінің маңызды шарты.

М.А. Данилов, И.Я. Лернер, П.И. Пидкасистый және басқалар [7]	Тәуелсіздік – бұл зерттелгендердің хабардарлығы мен тиімділігін арттыру құралы, оқу үдерісін тиімді ұйымдастырудың нәтижесі, оқушылардың ақыл-ой дамуының көрсеткіші.
Н.Г. Алексеев [8]	Дербестік екі өзара байланысты фактормен сипатталатын жеке тұлғаның қасиеті ретінде: құралдар жиынтығы – адамның білімі, білігі мен дағдылары және оның қызмет үдерісіне, оның нәтижелері мен іске асыру шарттарына, сондай-ақ басқа адамдармен дамып келе жатқан байланыстарға қатынасы.

Дербестік – студенттің тәуелсіз іс-бірі. Бұл әртүрлі факторлардың әсеріне әрекетке, пайымдауға, бастамашылдық, ұшырамау, олардың көзқарастары мен шешімділікке қабілеттілігі. Педагогикада мо-тивтері негізінде әрекет ету мүмкіндігі бұл жеке тұлғаның ерікті салаларының (2-кесте).

2-кесте – ЖОО студенттерінің дербестігін қалыптастырудың педагогикалық шарттары

№	Педагогикалық шарттар	Ынталандырушы әсер
1	Студенттерді өздігінен шешімдер мен іс-әрекеттерге итермелейтін ынталандыру жағдайларын құру: тапсырмаларды еркін таңдауға, тапсырмаларды шешудің әртүрлі жолдарын іздеуге, шығармашылық қызметке, өзін-өзі тексеруге және өзін-өзі талдауына, өз пікірлерін білдіруге мүмкіндігі.	Жеке тұлғаның сапасы ретінде кезең-кезеңмен өздік іс-әрекет пен дербестікті дамыту
2	Студенттердің оқу және өздік іс-әрекетінде сюжеттік-рөлдік ойындарды пайдалану, Start up-жобалар, тәжірибе бойынша есептер, курстық жобалар, дипломдық жұмыстар, ғылыми мақалалар мен тезистер жазу.	Практикалық мәселелерді шешуге қатысады, өмірлік және кәсіби тәжірибе жинақтауға ықпал етеді, белсенділікке ынталандырады.
3	Студент өз іс-әрекетінің максаттарын анықтайтын кейс-кезеңдерін құру: «Мен мұны не үшін істеймін? Мен не білгім келеді? Не шығуы керек? және т.б.».	Талаптану деңгейін арттырады, өз қызметін түсіну үдерісін ынталандырады.
4	Студенттердің өздік қызметін ұйымдастыруда әртүрлі нұсқаулықтарды, жадынамаларды, сызбаларды, ойлау үлгілерін қолдану.	Мақсат қою қабілетіне ықпал етеді, білім алудың жаңа әдісін игеру кезінде өз қызметін жоспарлайды, дербес әрекеттерді ынталандырады.
5	Студенттерді оқытуды ұйымдастырудың топтық формасы, сараланған тапсырмалар жүйесі, практикалық тапсырмаларды талдау, тәжірибені өзектендіру, проблемалық жағдайларды бірлесіп шешу тәсілдерін қолдану арқылы нәтижелі өздік іс-әрекетке қосу.	Өз іс-әрекетін бақылау қабілетін қалыптастырады; жауапкершілік және ұйымшылдық сияқты өздік іс-әрекеттің қасиеттері.

Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, ЖОО-да болашақ маманның әртүрлі қызыреттерінің кешені қалыптасатын толыққанды оқу қызметі үшін жағдай жасау қажет. Біз студенттердің дербестігін қалыптастыру арқылы ЖОО-да оқудың

барлық кезеңінде жүйелі түрде меңгеруі керек дағдылардың негізгі топтарын ғана бөліп аламыз.

Болашақ маманға қажет білім мен дағдылар:

– ғылыми зерттеулердің әртүрлі жә-не аралас салаларында білімдерді интеграциялау кезінде абстрактілі және креативті ойлауды және бірегейлікті қажет ететін мәселелерді шеше білу және тұжырымдамалық аспектілерді, ғылыми жобаларды игеру;

– пәнаралық тақырып бойынша топ мүшесі ретінде өздігінен тиімді жұмыс істеу, топта көшбасшы болу, ғылыми зерттеулерді жобалау мәселелері бойынша кеңес беру, сондай-ақ педагогикалық қызметке дайын болу;

– компьютерлік ғылым саласында жаңа бірегей идеялар мен зерттеу әдістерін әзірлеу үшін шығармашылық тәсілді қолдану; күнделікті кәсіби қызмет үшін қажетті жаңа білім алу дағдыларын меңгеру; кәсіби қызметтің барлық кезеңі ішінде өздігінен оқу және біліктілікті арттыру қажеттілігін түсіну;

– кәсіби қызметтің перспективалық салаларында ғылыми зерттеулер жүргізуде терең жаратылыстану-ғылыми, математикалық кәсіби білім көрсету;

– ғылыми-техникалық ақпаратты, кәсіби қызметтегі озық отандық және шетелдік тәжірибені өңдеу, талдау және қорытындылау, ғылыми зерттеулер нәтижелерін презентациялауды жүзеге асыру.

Соңғы жылдары оқу үдерісінде ғылыми білімді интеграциялау, студенттерді өздік іс-әрекеттің жалпы тәсілдерімен қаруландыру мәселесі өзекті болып отырғаны белгілі. Ғалымдар мен педагогтардың назарын пәнаралық дағдыларға аудару кездейсоқ емес. Бұл есептеу, графикалық дағдылар, себеп-салдар байланыстарын орната білу, оқу мәселесін шешу үшін әртүрлі оқу пәндерінен білімдерін пайдалану.

Студенттер оқу және өздік жұмыс барысында келесі арнайы құзыреттіліктерді меңгеруі тиіс:

1. Ақпараттық технологиялар, ақпаратты қорғау, ғылыми этика, авторлық құқық, тәуекел-менеджмент бойынша әлемдік және отандық стандарттар мәселелерін, компьютерлік ғылымның пәндік саласын зерделеу проблемаларын қамтитын этикалық және кәсіптік стандарттар;

2. Бағдарламалық инжиниринг–бағдарламалық қамтамасыз етудің өмірлік циклінің құрылымы, өмірлік циклдің әртүрлі кезеңдерінде шешілетін процестер мен міндеттер, бағдарламалық қамтамасыз етуді пайдалану жағдайындағы ықтимал өзгерістерге бейімдеу, бағдарламалық қамтамасыз етуді жаңғырту және дамыту;

3. Интеллектуалды бағдарламалау негіздері (білім базасы, кіріктірілген білім, интеллектуалды бағдарламалау құралдары, логикалық тендеу, білімді жөндеу, бағдарламаларды синтездеу);

4. Ақпараттық процестерді модельдеу (модельдеу және есептеу эксперименттерінің нәтижелерін өңдеу әдістері мен құралдары, модельдеудің заманауи аспаптық жүйелерімен жұмыс);

5.1 IT-менеджмент (Service Strategy, Service Design, Service Transition, Service Operation, Continual Service Improvement.)

5.2 Жүйелік талдау (бағдарламалық жасақтама элементтері арасындағы құрылымдық байланыстарды жүйелік талдау, бағдарламалау принциптері және т.б.);

6. Дипломдық дайындық әдіснамасы (бұрын жинақталған білім мәнмәтінінде алынған нәтижелерді жалпылау әдіснамасын білу және терең түсіну).

Студенттің мұғалімдермен ынтымақтастығы (ОСӨЖ) – дағдыларды игерудің қажетті шарты – дербестіктің маңызды құрамдас бөлігі. Білім мен дағдылардың болуы білім алушылардың дербес әрекетке дайындығын, сонымен қатар тапсырмаларды орындаудағы эмоционалды жағдайын анықтайды. Көптеген адамдар білім мен дағдылардың жетіспеушілігінен алаңдаушылық пен ыңғайсыздықты сезінеді.

Психологиялық-педагогикалық ғылымда өздік жұмыс арқылы қалыптасқан келесі дағдылар ерекшеленеді:

1. Жалпы білім беру іскерліктері (мәтінді дұрыс оқу, сұраққа жауап табу, оқылғанға жоспар құру, тезистерді, конспект, кестелерді құрастыру, өз іс-әрекетін жоспарлау, орындалатын әрекеттерді бақылау);

2. Жалпы логикалық дағдылар (басты нәрсені бөліп көрсету, салыстыру, дәлелдеу, қорытынды жасау, сұрақтар тұжырымдау);

3. Жекелеген оқу пәндерінің ерекшелігін көрсететін пәндік (арнайы) іскерліктер (картаны оқу, жаттығуларды орындау, шығарма жазу, есептерді шешу және т.б.);

4. Қарым-қатынас дағдылары (мұғаліммен, жолдастармен диалог жүргізу, бірлескен іс-шараларға қатысу, мектептен тыс тапсырмаларды орындау мақсатында байланыс орнату және т.б.).

Дербестікті жеке тұлға сапасы ретінде дұрыс бағаламау өмірлік қиын жағдайларда студенттердің алған білімін пай-

далана алмауына әкеп соғады. Олар көбінесе қарапайым, бірақ өте маңызды дағдыларды игермейді: мақсат қою және оған жетуге ұмтылу, жұмысты жоспарлау, заманауи еңбек құралдарын игеру, өзара әрекеттестік орнату және т.б.

Студенттер дербестігінің құрылымдық элементі ретінде құндылық бағдарларының және өзін-өзі танудың құрылымын анықтау мақсатында 1-курс студенттерімен анықтаушы эксперимент жүргізілді.

Бұдан әрі біз құнды бағдарлардың жеке иерархиялық жүйесін анықтау үшін М.Рокичтің «Құндылықты бағдарлар» әдістемесін жүргіздік. Респонденттерге алфавиттік тәртіппен қағаз парақтарында құндылықтардың екі тізімі ұсынылды. Тізімдерде сыналушы әр құндылыққа рангтік нөмір берді. Тікелей эксперимент алдында сыналушылар нұсқаулықпен танысып, нәтижелері 3-кесте мен 1-суретте көрсетілген. Біз болашақ мамандықтың тартымдылық критерийлерін бөлу кестесін жасадық (3-кесте).

3-кесте – М. Рокичтің «Құндылық бағдарлары» әдістемесі бойынша құнды бағдарларды саралау нәтижелері, %.

№	Құндылықтар	%
1	Жоғары материалдық қамтамасыз етілуі	75,0
2	Адамдармен байланыс	58,3
3	Мансапты тез жасау мүмкіндігі	58,3
4	Еңбек қызметі процесінің өзі	50,0
5	Нәтижелердің пайдалылығы	41,7
6	Тәуелсіздік	33,3
7	Жауапкершіліктің жоғары деңгейі	33,3
8	Еңбек жағдайлары	25,0
9	Өздік шешім қабылдау	25,0
10	Мамандықтың күрделілігі	16,7
11	Жылжымалы жұмыс	16,7
12	Тыныш жұмыс	16,7
13	Жиі іссапарлар	8,3
14	Тұрғылықты жеріне жақындығы	8,3
15	Шығармашылық қызмет	7,5

16	Өз қолыңызбен бірдеңе жасау мүмкіндігі	0
17	Таза ауада жұмыс істеу	0
18	Романтикалық	0

Сауалнамада, студенттермен әңгімелесуден анықталғандай, барлық сұралғандар жұмысқа орналасу мақсатында ЖОО-да оқуға бағыт алған. Алайда, бұл «туған қаласындағы кез-келген ЖОО» емес, белгілі бір мамандық бойынша мамандарды дайындайтын ЖОО. Сауалнамаға қатысқандардың 60%-ы таңдау дербестігін, 20%-ы ата-аналардың, 20%-ы достар мен таныстардың көмегін көрсетті.

Өзін-өзі түсіну деңгейі төмен студенттерге «жоғары талаптар», «тәуелсіздік», «жоғары материалдық қамтамасыз етілуі» сияқты құндылықтардың маңыздылығы тән. Төменгі мәртебенің құндылықтар тізіміне өз қолыңызбен бірдеңе жасау мүмкіндігі, таза ауада жұмыс істеу, романтикалық, шығармашылық қызмет кіреді.

Екінші топқа (орташа деңгей) жата-

4-кесте – Анықтауыш эксперимент жүргізу үдерісіндегі дербестік деңгейінің кестесі

№	Топ	Дербестік деңгейі, %		
		жоғары	орташа	төменгі
1	Эксперименталды топ	52%	25%	23%
2	Бақылау тобы	50%	23%	26%

Өзін-өзі бақылау үнемі жүзеге асырылатын өздік қызметтің жоғары қарқындылығы бар субъектілер дербестіктің жоғары деңгейіне жатқызылды. Респонденттерге «тәртіптілік», «дербестік», «сыншылдық», «орындаушылық», «өзін-өзі бақылау», «өнімді өмір», «белсенді іс-әрекеттік өмір» сияқты жеке тұлғалық қасиеттердің басымдығы тән. Оларға өзіне деген сенімділік, басқалардың пікірлеріне тәуелсіздік, қиын жағдайларда өз күшіне сенуге бейімділік тән. Бұл өзін-өзі бағалауы жоғары студенттер.

Тәуелсіздіктің орташа деңгейіне бар-

тын субъектілер үшін «орындаушылық», «адалдық», «істердегі тиімділік», «сыншылдық» басымдыққа ие. Орташа мәртебе құндылықтарының қатарына өмірлік даналық, таным, өнімді өмір, даму кіреді.

Үшінші топ студенттері үшін (жоғары деңгей) «тәртіптілік», «дербестік», «сыншылдық», «орындаушылық», «өзін-өзі бақылау», «өнімді өмір», «белсенді іс-әрекеттік өмір» сияқты тұлғалық қасиеттердің басым болуы тән. Көріп отырғанымыздай, тәуелсіздік өзін-өзі танудың сипаттамаларының бірі болып табылады.

Осылайша, біздің зерттеуіміздің нәтижелері бойынша эксперименттің барлық қатысушылары дербестіктің үш деңгейіне бөлінді. Экспериментке барлығы 100 студент қатысты (эксперименттік және бақылау топтарында 50 адамнан).

лық нәрселерде ұтымдылық бар субъектілер кіреді. Жұмыстың мақсаты, оқу міндеті оқытушыны алға тартады, бірақ студент өз шешімін өздігінен жоспарлай алады. Өзара бақылау және өзін-өзі бақылау сәтті жүзеге асырылады, бірақ негізінен жұмыс аяқталғаннан кейін. Қызмет процесінің өзі нашар бақыланады. Субъектілер үшін «еңбек-қорлық», «адалдық», «істердегі тиімділік», «сыншылдық» басым болып табылады. Өз мүмкіндіктерін іске асыру үшін қызметті таңдауда еркін және дербес. Қозғыштық пен теңдік, өздігінен шешім

кабылдау қабілеті сияқты қасиеттер айқын көрініс табады.

Өзін-өзі танудың төмен деңгейіне өздері туралы үстірт түсінігі бар субъектілер жатқызылды. Респонденттердің бұл тобы басқалардың пікіріне тәуелді, өз сезімдерін білдіру бостандығы жоқ. Олар өздерін және өз уақыттарын дұрыс басқара алмайды. Респонденттерге «жоғары талаптар», «тәуелсіздік», «материалдық әл-ауқат» сияқты құндылықтардың маңыздылығы тән. Осы топтың респонденттері өздігінен шешім қабылдай алмайды және іс-әрекеттері үшін жауап бере алмайды. Олар басқалардан көмек күтеді, өйткені өз күштеріне ғана сене алмайды.

Осылайша, дербестік – белгілі бір мақсаттар қою және өздігінен оларға қол жеткізу қабілетінде көрінетін жеке тұлғаның жетекші қасиеттерінің бірі.

В.М. Байлуктың [6] «Студенттің өздік қызметінің жүйелілігі – кәсіби өзін-өзі жүзеге асырудың негізі» атты монографиясында ЖОО оқытушылары студенттердің кәсіби және жеке субъективтілігін қалыптастыру үшін жағдай жасауда шешуші рөл атқаратындығы көрсетілген.

В.М. Байлук қазіргі уақытта ЖОО-дағы студенттердің өздік қызметі жоғары білім беру практикасындағы әлсіз жақтардың

бірі және педагогикалық теорияның, әсіресе қазіргі білім беру жағдайына қатысты ең аз зерттелген мәселелердің бірі деп санайды. Сондықтан, болашақ мамандардың дербестігін қалыптастыру шарты ретінде ЖОО-дағы өздік жұмыс мәселелерін мұқият зерттеу және дамыту қажет.

Қорытынды

Дербестік адамның өз мінез-құлқына жауапты көзқарасын, тек таныс ортада ғана емес, сонымен қатар жаңа жағдайларда, оның ішінде стандартты емес шешімдерді талап ететін саналы және белсенді әрекет ету қабілетін қамтамасыз етеді. Өздігінен әрекет етуге деген ұмтылыс көбінесе дағдылары бар балаларда көрінеді, мотивациялық қондырғы ерікті саланы жұмылдырады; екінші жағынан, егер студент ерік-жігер мен табандылық танытса, білім мен дағдылардың сапасы артады. Дербестікті психологтар мен педагогтар белсенділік пен жауапкершілік сияқты қасиеттермен тығыз байланысты жеке тұлғаның негізгі қасиеті ретінде қарастыратыны кездейсоқ емес. Бұл адамның өзіне, өз жұмысына, басқа адамдарға, рухани құндылықтарға қатынасын анықтайтын осы қасиеттердің барлығының өзара байланысы.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Выготский Л.С. Собрание сочинений. – М., 2003. – Т. 3. – 368 с.
2. Богоявленская Д.Н. Интеллектуальная активность как проблема творчества. – Ростов-на-Дону: РГУ. – 2007. – С. 159-161.
3. Психология формирования и развития личности / Анцыферова Л.И. // Психология личности: Хрестоматия по психологии / Сост. Л.В. Куликов. – Санкт-Петербург, 2000. – С. 59-66.
4. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии. В 2-х т. Т.П., – М.: Педагогика, 1989. – 328 с.
5. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте. – СПб.: Питер, 2008. – С. 357-366.
6. Байлук В.М. Системность самостоятельной деятельности студента – основа профессиональной самореализации: монография / Урал. гос. пед. ун-т. Екатеринбург, 2015.
7. Пидкасистый П.И. Самостоятельная познавательная деятельность школьников в обучении. – М.: 2007. – 124 с.

8. Семенов И.Н. Основные научные труды Н.Г. Алексеева. // Рефлексивный подход к психологическому обеспечению образования (Сборник памяти Н. Г. Алексеева). – М.: 2004. – С. 188-203

9. Ожегов С.И. Словарь русского языка: 70000 слов / Под ред. Н.Ю. Шведловой. – М.: Рус.яз., 1989. – С. 25-30.

10. Жарова Л.В. Учить сам.остоятельности: кн. для учителя [Текст]. – М.: Просвещение, 2001. – С. 14-25.

REFERENCES

1. Vygotskij L.S. Sbranie sochinenij. – М., 2003. – Т. 3. – 368 s.

2. Bogojavlenskaja D.N. Intellektual'naja aktivnost' kak problema tvorchestva. – Rostov-na-Donu: RGU. – 2007. –S. 159-161.

3. Psihologija formirovanija i razvitija lichnosti /Ancyferova L.I. // Psihologija lichnosti: Hrestomatija po psihologii / Sost. L.V. Kulikov. – Sankt-Peterburg, 2000. –S. 59-66.

4. Rubinshtejn S.L. Problemy obshhej psihologii. V 2-h t. Т.Р., – М.: Pedagogika, 1989. –328 s.

5. Bozhovich L.I. Lichnost' i ee formirovanie v detskom vozraste. – SPb.: Piter, 2008. – S. 357-366.

6. Bajluk V.M. Sistemnost' samostojatel'noj dejatel'nosti studenta – osnova professional'noj samorealizacii: monografija / Ural.gos.ped.un-t. Ekaterinburg, 2015.

7. Pidkastyj P.I. Samostojatel'naja poznavatel'naja dejatel'nost' shkol'nikov v obuchenii. – М.: 2007. – 124 s.

8. Semenov I.N. Osnovnye nauchnye trudy N.G. Alekseeva. // Refleksivnyj podhod k psihologicheskomu obespečeniju obrazovanija (Sbornik pamjati N. G. Alekseeva). – М.: 2004. – S. 188-203

9. Ozhegov S.I. Slovar' russkogo jazyka: 70000 slov / Pod red. N.Ju. Shvedlvoj. – М.: Rus.jaz., 1989. – S. 25-30.

10. Zharova L.V. Uchit'sam.ostojatel'nosti: kn. dlja uchitelja [Текст]. – М.: Prosveshhenie, 2001. – S. 14-25.

НУРГАЛИЕВА М.Е. К ВОПРОСУ О ФОРМИРОВАНИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОСТИ И ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТА В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ ВУЗА

В данной статье рассматривается одна из ключевых проблем современного образования, а именно формирование самостоятельности как необходимого качества студента. Сама организация учебного процесса должна быть построена на принципах активности и самостоятельности студента. Необходимо закрепить в сознании студента целостный комплекс самостоятельности. Для этого важно организовать учебно-воспитательный процесс вуза таким образом, чтобы самостоятельная работа стала определяющим условием формирования самостоятельности студента как субъекта познания и деятельности. Самостоятельная работа связана с усвоением, закреплением, применением знаний. Правильная ее организация стимулирует студентов к активному поиску, сознательному преодолению трудностей, стоящих на пути решения поставленных задач, формированию необходимых в профессиональной деятельности компетенций.

Ключевые слова: самостоятельная работа, студент, самостоятельность, ВУЗ (высшее учебное заведение).

NURGALIYEVA M.Ye. REVISING THE ROLE OF STUDENTS' INDEPENDENCE FORMATION AND ORGANIZING INDIVIDUAL WORK OF STUDENTS IN THE HIGHER SCHOOL EDUCATION PROCESS

This article reviews one of the key problems of modern education: the formation of independence as a student's necessary quality. The very educational process should rely on the principles of independent student activity. It is necessary to reinforce an integral complex of independence in student's minds. In the higher school education and upbringing process, students' independent work should become a determining condition to form independence of a student as a subject of learning and activity. Independent work involves digestion, reinforcement, and application of knowledge. Its correct organization stimulates students to search actively, consciously overcome the difficulties that prevent solving the assigned tasks, and form the competencies necessary in professional activity.

Keywords: student, independence, activation of Independent Work, competency-based approach, Higher Education Institution (HEI).

ГРНТИ 14.35.09

DOI: 10.51883/20704046_2021_1_95

N.K. STAMGALIYEVA

Caspian State University of Technologies & Engineering
named after Sh. Yessenov

**FORMATION OF FOREIGN COMMUNICATIVE COMPETENCE
OF TECHNICAL UNIVERSITIES STUDENTS**

The article describes the particularities of interactive learning techniques in order to create foreign language communicative competence of technical universities students. The thesis of increasing students' educational motivation was the key to solving the problem. As the process of students' foreign language learning should provide not only the acquirement of some certain level of knowledge, but also promote the successful implementation of educational and developing potential of academic subject. Such purpose of training, in our opinion, can be achieved thanks to the introduction of interactive teaching methods (in particular, "brainstorming", method of projects, role - playing and business games, discussions, debates, round tables, and also such methods as "lace saw", "select the item", "scale of thoughts" and others), where teachers and students act as equal participants of educational dialogue while also stimulating their creativity.

Keywords: communicative competence, interactive learning, "brainstorming", method of projects.

Introduction

Actuality and formulation of the problem. Foreign language training of technical specialists has become one of the most important components of modern high school. The English language teaching program for higher educational establishments indicates that the purposes of foreign language learning in high school are: mastering a foreign

language as a means of communication (that promotes students' ability to use it as a communication tool in the dialogue of cultures and civilizations of the modern world); and the acquisition of professional-oriented foreign language competence. Language is considered as a means of interpersonal interaction in multinational and multicultural space. The process of foreign language learning in